

L'ensenyament superior

Universitat: ¿democràcia o meritocràcia?

El model de governança hauria d'unir l'excel·lència acadèmica i la màxima implicació ciutadana

FRANCISCO
Longo

La disjuntiva que encapçala aquestes línies no és meua sinó de Miguel Beato, eminent investigador del Centre de Regulació Genòmica amb qui he tingut la sort de compartir reflexions sobre les nostres universitats públiques. «Hem convertit en democràcies el que haurien de ser meritocràcies», li vaig sentir dir no fa gaire. Ara que la governança universitària està sotmesa a consideració, no sembla un mal punt de partida per a l'anàlisi.

Certament, la universitat, per ser fidel a la seva missió, ha d'operar com un sistema meritocràtic. Criteris d'excel·lència acadèmica han de regir el seu funcionament i han de prevaler tant en els processos de decisió com en les pautes de selecció, diferenciació i reconeixement. ¿És això compatible amb una governança democràtica?

LA QÜESTIÓ s'hauria de centrar, per començar, en el significat del concepte de democràcia quan parlem de la universitat. No en totes les institucions públiques l'abast d'aquest concepte és el mateix. D'aquesta manera, en l'esquema de Montesquieu els legislatius són democràtics d'una manera diferent de la resta de poders de l'Estat. En aquells, la regla de la majoria determina no només la legitimitat d'origen de la institució sinó la de tots els processos de decisió posteriors. En canvi, en l'executiu opera només en el primer sentit, i en el poder judicial, depenent del model constitucional, fins i tot la legitimitat ori-

ginària pot ser estranya a l'elecció. Semblaria raonable que la democràcia universitària s'acostés més a la dels governs o la magistratura que a la dels parlaments.

El pas següent és preguntar-se qui és el *demos*. Quin és l'univers d'actors de la voluntat majoritària dels quals dimana la legitimitat democràtica del govern. En el model actual de governança de les universitats públiques, el *demos* és una «comunitat universitària» integrada, de manera estamental, pels professors, estudiants i empleats que formen part de cada una. És un sistema que convida a plantejar-se la qüestió d'una manera més contundent: ¿de qui són les universitats: de la societat que les crea i les dota o dels que hi exerceixen la seva professió i hi estudien? En el marc vigent, la noció d'autonomia universitària –i en conseqüència, el seu patró de govern democràtic– sembla entendre's en aquest últim sentit. En la meua opinió, per contra, a les universitats públiques la legitimitat democràtica originària del seu sistema de govern hauria de dimanar d'un *demos* ampliat i extern a elles, constituït per la totalitat dels ciutadans.

Crec que, sobre aquestes bases, es podrien reconciliar els dos pols de l'antinòmia plantejada en l'encapçalament. La condició és que el model de governança ho faci possible. En un model així, la formació del govern de la universitat hauria de correspondre a una instància social-

LEONARD BEARD

Tenir centres governats democràticament no equival a convertir-los en arenes polítiques

ment representativa. A la majoria dels països que ens poden servir de referent, és el poder polític democràticament constituït qui exerceix aquest rol. La missió del disseny institucional consisteix a facilitar que l'exerceixi de manera no partidista, deslligada tant com es pugui del cicle polític. Aquest govern universitari, legitimat –encara que sigui de forma indirecta– per la representació, regiria la institució amb l'autonomia necessària per definir l'estratègia, elegir el model de gestió i seleccionar els càrrecs de direcció executiva de la universitat. El contrapunt necessari a aquesta autonomia seria l'existència d'un sistema de responsabilitat i rendició de

comptes capaç d'identificar amb transparència el retorn de la inversió social en educació superior.

EN AQUEST MARC, es faria necessari diferenciar, en el funcionament de les universitats, tres papers que en el nostre sistema actual es troben barrejats i confosos. Per un costat, el de govern que acabem de descriure en els seus traços bàsics. Per un altre, el de direcció, atribuït a equips rectorals dotats de l'alta qualificació necessària, nomenats pel govern universitari amb criteris professionals, i responsables davant seu. Finalment, el paper de consulta i participació, en què els diferents estaments troben la possibilitat d'expressar-se i influir d'acord amb el pes que en cada cas els correspon. Sembla obvi, per cert, que aquí el pes principal hauria de correspondre al personal docent i investigador.

Tenir universitats governades democràticament no equival a convertir-les en arenes polítiques on es dirimeixen interessos dels seus grups interns. Democràcia, en les institucions públiques d'educació superior vol dir, bàsicament, tres coses: legitimitat del poder, bon govern i control social. És sobre aquestes bases sobre les quals hauriem de definir models de governança aptes per facilitar a les nostres universitats el compliment de l'alta missió que els correspon: produir i transferir coneixement científic i innovació, proporcionar als nostres joves una formació d'alta qualitat i projectar cap a la societat claus que facin més intel·ligible i manejable el món complex en què ens ha tocat viure. ≡

Institut de Governança i Direcció Pública (Esade).

La roda

JOAN
Barril

El final d'una espècie

No m'agrada que els dirigents del meu país comparin hamburgueses amb proteïnes. Això és el que s'està fent respecte a Eurovegas. Es justifica el gegantisme urbanístic i el creixement sobre terrenys agrícoles per una simple qüestió d'aconseguir llocs de treball. Però una mica d'ètica s'ha de contemplar. Si Catalunya es convertís en un enorme clúster de la indústria de l'armament, sens dubte l'atur disminuiria. Però quan ens arribessin les xifres de morts a causa dels productes manufacturats de les indústries bèl·liques catalanes, potser ens cauria la cara de vergonya. El més important no és viure bé, sinó abans que res dormir bé. És a dir, ficar-nos al llit com a poble amb la consciència tranquil·la.

Però Eurovegas no és un projecte aparentment tan letal com la fabricació de míssils. Un casino tan a prop de Barcelona pot acabar amb el model d'això que ara en diuen sostenibilitat. Els poders públics són incapaçs de contenir els roba-

Vista la tendència de la societat, Eurovegas potser no és una causa sinó una conseqüència

toris de les petites explotacions agrícoles del delta del Llobregat. ¿Com podran enfrontar-se a un altre tipus de delictes més vinculats al joc i les màfies? I, tot i això, vista la tendència de la nostra societat, potser Eurovegas no és una causa sinó una conseqüència.

Se'ns diu que ha acabat la cultura de l'esforç; doncs a Eurovegas alguns es podran enriquir sense gaire desgast. Se'ns diu que l'economia productiva trigarà a arribar; doncs en un casino l'economia especulativa hi té el seu temple. Se'ns diu que els joves estan disposats a aconseguir el seu benestar sense necessitat de tants màsters que acaben sent inútils; doncs a Eurovegas tindran l'oportunitat d'aconseguir una petita paga basada en l'atzar i en la tenacitat. Eurovegas no serà un lloc de diners fàcils, però és que tampoc ho és el mercat de treball.

Al capdavall, si algun dia el món es converteix en víctima dels seus propis excessos i només queden 30.000 persones, aquests supervivents muntaran Las Vegas. Si no hi ha més remei que la degradació de l'espècie catalana, marxem –i jo el primer– a jugar a Eurovegas. ≡

Animus
iocandi

Ferreres